

Posudek oponenta bakalářské práce

Název práce: Spor o charakter lidské přirozenosti v konfucianismu

Autor práce: Jan Bernas

Obor studia: Filosofie a religionistika

Posudek vypracoval: Daniel D. Novotný, Ph.D.

Datum: 17.5.2021

Dle charakterizace studenta má být tématem bakalářské práce:

„spor o charakter lidské přirozenosti v konfucianismu. Jedná se o souhrnnou interpretaci úvah významných myslitelů konfucianismu nad otázkou, zda je lidská podstata v zásadě dobrá, nebo špatná. Práce dále pojednává o významných myslitelích, kteří svými ideami vytvořili části čínských dějin.“ (s. 5)

Na tento odstavec navazuje informace o dělení práce na první kapitolu (čínská filosofie obecně a taoismus), druhou kapitolu (Konfucius, Mencius, Süen-c'), třetí kapitolu (legismus), a čtvrtou kapitolu (Ču Si). Již tyto úvodní odstavce a členění práce indikují jeden ze zásadních problémů práce, totiž že je vymezena příliš široce a zároveň i příliš úzce:

- Příliš široce: Proč se např. pokoušet charakterizovat taoismus jako takový a pojednávat o „významných myslitelích, kteří svými ideami vytvořili části čínských dějin“? Samo o sobě je např. jen samo téma taoismu natolik rozsáhlé, že je zcela matoucí věnovat mu pár klíšé bez souvislosti s hlavním tématem práce.
- Příliš úzce: K taoistům řazený Čuang-c' v práci zcela chybí, třebaže se jedná o přímou, i když implicitní reakci na Mencia a jeho úvahy o lidské přirozenosti. Záslužné sice je, že si student přinejmenším povšiml toho, že Mencius explicitně argumentuje proti kontrárním doktrínám svých současníků Mo-c' a Jang Ču o nestranné/inklusivní péči (兼愛 *jiān ài*) vs. egoismu (為我, *wèi wǒ*); naneštěstí ale opět v práci chybí zpracování této pozoruhodné diskuse a nalezneme jen tři nesoustavné letmé zmínky (s. 6, 16, a 18).

Co se týče použitých zdrojů, student nevyužil veškeré zdroje nyní již celkem bohaté české a slovenské překladové literatury, především v případě taoistických a legistických autorů jako jsou Lao-c', Čuang-c' a Chan-fej, vč. rozsáhlých vynikajících úvodů a poznámek L. Zádrapy (FF UK). Sekundární literatura taktéž není volena ideálně, např. mi není zřejmé, proč byly pominuty nejlepší současné zdroje ze *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (SEP), kde články o Konfuciovi, Menciovi, Süen-c', Čuang-c', Ču-Si, vč. explicitně i o sporu o lidskou přirozenost v čínské antropologii a etice, napsali nejlepší současní žijící odborníci, kteří aktivně svými výzkumy přispívají do světové debaty (Bryan Van Norden, David Wong, Chad Hansen, Chris Fraser, atd.). Je pochopitelné, že student není schopen na bakalářské úrovni o celkovou rešerši již poměrně rozsáhlé kvalitní anglicky psané literatury. Nerozumím ale tomu, proč pominul základní a snadno dostupné zdroje a zaměřil se z velké části na četbu stručných a derivativní slovníků, drobných příruček či celkových přehledů čínské filosofie (E. Bondy, O. Král, A. Cheng), které se věnují zvolenému tématu spíše okrajově a často nikoli na základě současných bádání. (Výborné, kratší a přístupnější články k tématu lze navíc nalézt i na *Internet Encyclopedia of Philosophy*, nicméně ani SEP by neměla být pro studenta problémem z hlediska pokročilosti).

Práci tedy považuji za tematicky neadekvátně vymezenou a použité zdroje za ne příliš vhodně zvolené. Lze alespoň pozitivně vyzdvihnout studentovu schopnost zpracovat argumentaci zvolených čínských myslitelů o povaze lidské přirozenosti věcně a promyšleně, navzdory uvedeným výchozím problémům? Obávám se, že nikoli. Student sice celkem uspokojivě charakterizoval stanoviska Konfucia a zvolených konfucianů, především parafrází slovníkových hesel ze sekundární literatury (tedy vlastně zpracováním terciární literatury), ale v textu nelze zachytit snahu/schopnost jít k podstatným věcem a centrálním konceptům. Jestliže Mencius a

Sün-c' mluví o lidské přirozenosti, je vhodné zamyslet se nad tím, co vlastně *přirozenost* prvoplánově (třeba i etymologicky, z hlediska znakového písma) pro ně znamená? K tomu není třeba nějaké hluboké znalosti čínštiny, stačilo by např. prostudovat si knihu o čínském písmu od L. Zádrapy a M. Pejčochové. Již sama souvislost složek pro „srdce/mysl“ (心, *xīn*) a „rod“ (生, *shēng*) ve znaku pro přirozenost (性, *xíng*) by vybízela k interpretaci zastávané většinou současných badatelů, totiž zastávané většinou současných badatelů, totiž že Menciova teze, že lidská přirozenost je dobrá (性善) a Sün-c'ova teze, že lidská přirozenost je špatná/zlá/odporná (性惡), vychází z dalekosáhlé shody, že jednotliví lidé jsou běžně dobří či zlí či směsí dobra a zla v závislosti na mnoha faktorech a tudíž, že *lidská přirozenost je schopna dobra*: reálný spor konfucianů pak spočívá v hledání kořenů špatnosti a v tom, jak člověka kultivovat, aby byl dobrý. Spor tedy je v tom, zda kultivace člověka je primárně otázkou interní (jdoucí „od srdce“) či externí a tudíž opírající se primárně o vnější rituály, hudbu, zákony, atd. Student sice v závěru naznačuje možnost nad tématem takto hlouběji a synteticky uvažovat („rozhodně si myslím, že teorie těchto filosofů nesly každá část pravdy o tom, jak to ve skutečnosti s lidskou přirozeností je“, s. 36), ale vlastně toto poznání mělo být na samém začátku práce jako výchozí problém, který je třeba vyjasnit a po zvážení argumentů rozhodnout. Nikoli na samém konci tak trochu jako nic neříkající fráze „na každém šprochu pravdy trochu“.

Závěrem bych rád ocenil volbu tématu a odvahu se do něho pustit. Vzhledem k tomu, že filosofie je často presentována a vyučována jako by se jednalo o pouhou aktivitu západních autorů, přistupuji k podobným projektům o čínské, indické, africké, islámské či jiné filosofické tradici s očekáváním a nadějí. Jedná se pro nás o obtížné projekty, neboť nám z běžného školního vzdělání chybí dostatečná lingvistická a historická průprava. Pokud se ovšem o tyto tradice zajímáme je třeba si základní reálie osvojit, jinak je vhodnější věnovat se tomu, co je nám bližší, tj. tradici latinské, řecké či biblické (hebrejské).

Vzhledem k obtížnosti tématu doporučuji navzdory svým výtkám práci k obhajobě a navrhuji známku tři, především v případě, že se studentovi podaří seznámit se s některými z doporučených zdrojů a znovu pokusí se je alespoň při ústní obhajobě uvést do souvislosti se svým textem.

Daniel D. Novotný, Ph.D

V Bangkoku, 17. 5. 2021

Zde jsou některé vybrané konkrétnější připomínky:

s. 12 “Další důležitý termín je ren nebo také žen.“

- Jedná se o dva přepisy výslovnosti stejného znaku 仁. Tyto základy měly být vysvětleny v příloze. Podobně, když se popisuje to, že „znak je tvořen ze dvou částí, které vedou ke kolokaci ai ren a to k významu „druhý člověk“ nebo „druzí lidé“ vše mohlo/mělo být znázorněno.

s. 15 “Také měl spor i s „prototaoisty“. Na závěr této kapitoly lze zmínit tři vybrané výroky, na jejichž základě si čtenář může vytvořit individuální obraz na Menciovo osobnost a jeho myšlení.”

- To právě čtenář filosofického textu nemůže. Podobné citáty by s termíny jako “energie”, “Cesta Tao”, “Dokonalý Člověk”, atd. je třeba interpretovat a ne vložit bez vysvětlení „aby si čtenář udělal obrázek sám“. Nepíšeme beletrii či poezii ale odbornou práci.

s. 26-27 “Chan Fej-c' a nějaký čas studoval u Sün-c' a zdokonalil legalistickou nauku do její finální podoby, která byla podobná taoismu. Sám býval někdy označován za taoistu a také byl komentátor Lao-c'. Patřil mezi mladší legality a byl i posledním legalistou. ... Taoismus a legalismus představují dva extrémy čínského myšlení. Taoisté tvrdili, že člověk je původně zcela nevinný. Legalisté na druhou stranu, že je úplně zlý.“

- Takřka v jednom odstavci se tvrdí, že legalismus je podobný toismus a zároveň jsou to dva extrémy. Tak co?